

PEDRO DE BRUYCKERE
BERT SMITS

KINDEREN VANDAAG
OPVOEDEN VOOR
DE TOEKOMST

LANNOO
CAMPUS

ANDERZ

*Voor alle Ella's, Clements, Emiles,
Remi's, Flores, Liezes, Hasses en hun leeftijdsgenoten*

D/2015/45/359 – ISBN 978 90 820 3378 6 – NUR 840, 766

Vormgeving omslag & binnenwerk: Gert Degrande | DE WITLOF COMPAGNIE

© Pedro De Bruyckere, Bert Smits & Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2015.

Uitgeverij LannooCampus maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimedialdivisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Alle rechten voorbehouden.

Niets van deze uitgave mag verveelvoudigd worden en/of
openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie,
microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uitgeverij LannooCampus
Erasme Ruelensvest 179 bus 101
3001 Leuven
België
www.lannoocampus.be

AnderZ
Triosingel 38
4101 XC Culemborg
Nederland
www.AnderZdenken.nl

INHOUDSOPGAVE

HOE KUN JE DIT BOEK LEZEN?	9
-----------------------------------	---

1 INLEIDING	13
--------------------	----

2 HEEFT MIJN KIND NOG EEN TOEKOMST?	19
1 Zwarte zwanen	20
2 Een moeilijke opdracht: het heden helder zien	22
3 Het gevaar van chronocentrisme	25
4 Het gaat goed met de wereld, dank u!	27
5 En hoe zit het met de toekomst?	35
6 Zien onze kinderen het zelf nog wel zitten?	37
7 Zal de volgende generatie het slechter hebben dan de vorige?	39

3 IN WELKE WERELD ZAL MIJN KIND LEVEN?	43
1 Jezelf uploaden tegen 2039?	45
2 Vijf scenario's voor de toekomst	50
3 Hoe kijken jongeren zelf naar de toekomst?	54

4 WAAR ZAL MIJN KIND LEVEN?	59
1 Hotel 'Mama': noodzaak of gemak?	61
2 De stad is overal	63
3 Individueel Vlaanderen en collectief Nederland?	70
4 Wat met open groene ruimte?	73
5 Thuis is waar mijn job staat	75
6 Wat is er nodig voor een eigen stekje?	78

5 ZAL ER NOG WERK ZIJN VOOR MIJN KIND? 85

- 1 Zijn er nog genoeg kinderen om ons werk te doen? 89
- 2 Zijn er vandaag genoeg mensen om het werk te doen? 91
- 3 Maar de robots dan? 93
- 4 Hoe kunnen we onze kinderen het best hier op voorbereiden? 98

6 WAT MOET MIJN KIND STUDEREN? 101

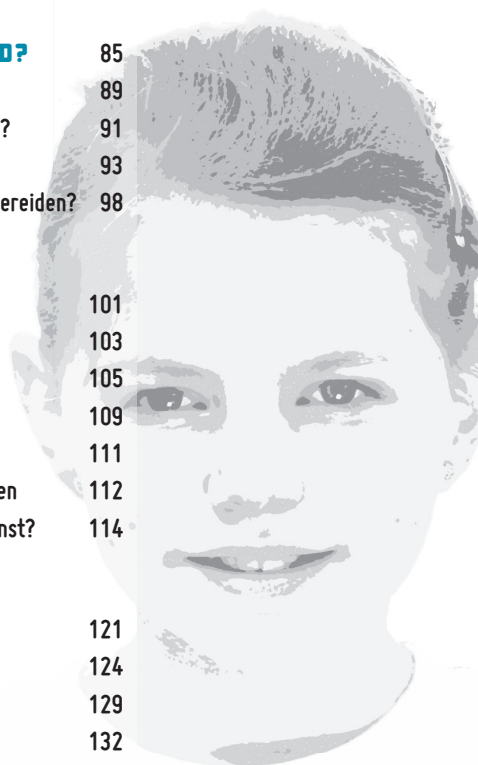
- 1 Moeten we nog studeren? 103
- 2 De prijs van een diploma 105
- 3 Waar studeren? Online? 109
- 4 Hoger onderwijs onder druk 111
- 5 Een diploma: een startbewijs voor een leven lang leren 112
- 6 Algemene vorming: de beste garantie voor de toekomst? 114

7 ZAL MIJN KIND GEZOND ZIJN? 121

- 1 Wanneer 'te' te veel wordt 124
- 2 Jong geleerd is oud gedaan 129
- 3 Grenzeloos en bodemloos 132
- 4 Meten is weten 137

8 ZAL MIJN KIND OOI EEN PARTNER VINDEN? 145

- 1 Let's talk about sex, or romance? 149
- 2 Maar was dit niet de 'online porno'-generatie? 153
- 3 Veranderende posities, veranderende gezinnen 156
- 4 Hoe kun je jongeren voorbereiden op seks en relaties? 158

Ik was 10 in
2015

9 ZAL MIJN KIND NOG JONG MOGEN ZIJN? 163

- 1 Drie ingrediënten om jongerencultuur mogelijk te maken: tijd, ruimte en vergeten 165
- 2 De drie ingrediënten onder druk 168
- 3 Vrije tijd, vrije ruimte en vergeten vrijwaren is mensenwerk 178

10 WAT MOET MIJN KIND LEREN? 181

- 1 vier, plus één, pijlers van educatie 183
- 2 Op eigen benen staan 186
- 3 Samenwerken en verbonden zijn in netwerken 193
- 4 Leren omgaan met verschillen 198
- 5 Brede kennis en referentiekaders opbouwen 204
- 6 Leren probleemoplossend te denken 210
- 7 Leren omgaan met overvloed en schaarste 214

11 HOE ZAL HET MET MIJN KIND GAAN IN DE TOEKOMST? 223

- 1 Het gaat goed met onze kinderen! 224
- 2 Braver 225
- 3 Angst 230
- 4 Keep calm and carry on 233

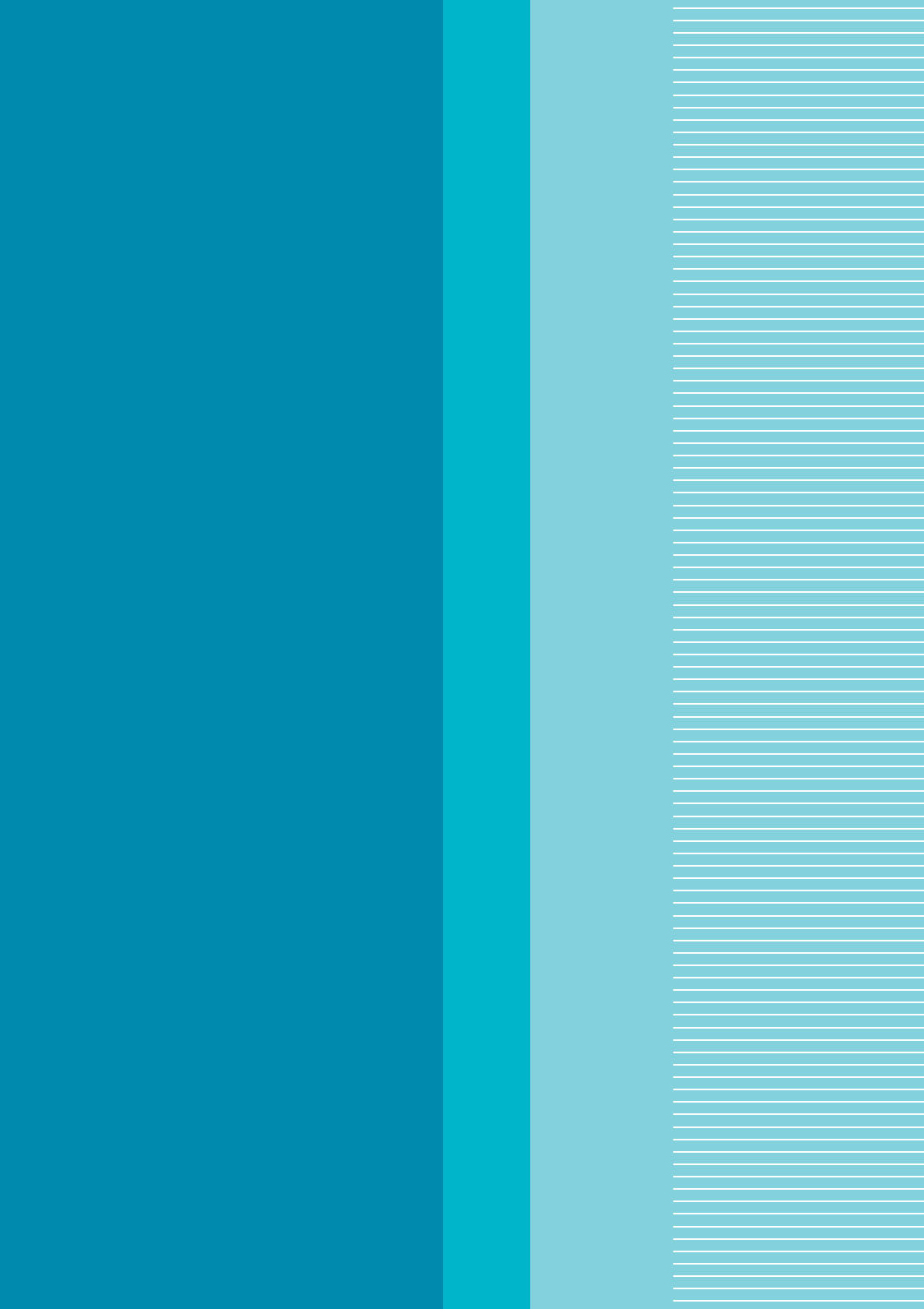
DANKWOORD 236

BRONNEN 238

Ik **10**
WAS *in*
2015

hoe zal het met onze kinderen gaan in de toekomst? Omdat we ons echter kunnen voorstellen dat er toch al een behoefte is aan opvoedingstips, hebben we in het boek verschillende korte kaderstukjes met suggesties verwerkt. Je kunt deze herkennen aan dit symbool ✱. Je zult ook kaderstukjes vinden met dit symbool: 🗨️. Daarin staan zaken vermeld die leuk om te weten zijn.

Dit boek heeft als ambitie om heel wat onderzoek en inzichten op een bevattelijke manier te verwerken. Daarin zijn we zeker niet volledig. Het is onze eigenzinnige selectie van wat wij denken dat relevant is. Pik eruit wat voor jou relevant is. Jij weet immers als opvoeder vaak het beste wat er nodig is om jouw kind zo goed mogelijk voor te bereiden op de toekomst!

1

INLEIDING

Ella wordt dit jaar tien. Je ziet haar lachen en tegelijk bekruipt je een vreemde gedachte. Los van discussies of er dan al dan niet nog een pensioen zal bestaan, zal ze net als al onze tieners ten vroegste met pensioen gaan ergens in de late helft van de volgende jaren zestig. Denk nu vijftig jaar terug. Het zijn de jaren zestig van Elvis en The Beatles. In die voorbije decennia zagen we muren en torens vallen en nieuwe muren en torens gebouwd worden. We zagen koude oorlogen en nieuwe vriendschappen ontstaan.

Hoe kun je dan voorspellen wat er de komende vijf decennia allemaal zal gebeuren?

Het antwoord is eenvoudig: niet. Toch willen we in dit boek tendensen beschrijven die de komende tien tot vijftien jaar een invloed kunnen en wellicht zullen hebben op het leven van Ella en alle andere jongeren, en op iedereen die bij de opvoeding van die jongeren betrokken is.

In *De Jeugd Is Tegenwoordig* namen we al afstand van het pure generatie-denken. Vaak zijn er meer verschillen binnen generaties dan tussen generaties. Een 'bouwjongere' die op zijn twaalfde al weet dat hij in de bouw wil werken en die dat op zijn zestiende nog steeds vol overtuiging wil, verschilt vaak minder van zijn vader dan dat hij lijkt op leeftijdsgenoten die een andere levensrichting inslaan.

Toch is die bouwjongere ook vandaag op bepaalde vlakken anders dan zijn vader toen die twaalf of zestien jaar oud was, omdat de wereld

waarin hij leeft veranderde. Daarom zullen we in dit boek niet zozeer de jongeren beschrijven, maar de veranderingen in hun leefwereld en de kringen daarbuiten. Zo zullen we een tekening maken van wat jong zijn betekent vandaag en de komende jaren.

In dit boek proberen we antwoorden te formuleren op vragen waar veel ouders, leerkrachten, opvoeders, maar ook jongeren zelf vandaag mee lopen. Hoe ziet de toekomst eruit? Hebben we wel nog een toekomst? Zal er nog werk zijn? Wat moeten we studeren? Waar zullen we leven? Zal mijn kind ooit een vriend of vriendin vinden? Wat moet ik doen als ouder, opvoeder of leerkracht opdat mijn kind of leerling klaar is om de wereld aan te kunnen? Wat moeten we hen allemaal leren?

RATIONEEL OPTIMISME

Als mens en schrijver ben je nooit neutraal en we schrijven dit boek ook met een duidelijke visie in het achterhoofd. We noemen onszelf 'rationele optimisten'. Dat betekent dat we enerzijds niet blind zijn voor de huidige problemen en de uitdagingen die ons allemaal te wachten staan, en anderzijds ook oog hebben voor heel wat positieve ontwikkelingen.

We zullen dus niet ontkennen dat er milieuproblemen zijn. We zien ook hoe onze straten ondertussen volhangen met camera's en hoe tegelijkertijd onze mailboxen en telefoons gevolgd kunnen worden door iedereen dit maar lijkt te willen. We weten dat *Yes, We Can* de voorbije jaren *Yes, We Scan* bleek te zijn.

Maar tegelijk zien we ook dat bijvoorbeeld de voorbije tien jaar in China miljoenen mensen uit armoede raakten, en daar niet alleen. De VN stelde vast dat het aantal mensen dat in extreme armoede leefde in 2010 sinds 1990 gehalveerd is. We zijn nog nooit zo oud geworden

als vandaag. En die zelfde technologie die onze privacy bedreigt, zorgt ervoor dat we wereldwijd met elkaar kunnen communiceren voor een fractie van het bedrag dat we hiervoor in 1965 zouden betaald hebben.

En we zien ook dat er naast de uitdagingen oplossingen kunnen ontstaan. Niet noodzakelijk zijn die oplossingen per definitie technologisch van aard. Vaak is het een complex samengaan van menselijke of maatschappelijke evoluties. Dat we vandaag minder kinderen krijgen, heeft deels te maken met technologie (de pil, het condoom, ...) maar evenzeer met verschuivingen in waardepatronen, daling van kindersterfte, het opkomen van tweeverdieners, ...

We beseffen dat oplossingen soms maar komen net voor het te laat is, soms zelfs pas als het al in feite twee over twaalf is. Net daarom zijn we rationele en geen 'blinde' optimisten. Noch willen we stellen dat we in uitzonderlijk tijden leven. We willen niet meedoen aan wat men *chronocentrisch* denken noemt. De uitzonderlijkheid van een periode kun je pas achteraf vaststellen. Misschien schrijven onze zonen en dochters binnen vijftig jaar wel boeken waarin ze uitleggen hoe weinig uitzonderlijk de tijd was waarin hun ouders leefden. Zeker niet zo speciaal en uitzonderlijk als de tijd waarin zij leven.

Maar het idee dat het enkel maar achteruit gaat en zal gaan? Nee, dat zul je ook niet in ons boek lezen. Wel willen we kijken wat Ella en haar leeftijdsgenoten zoal te wachten staat en wat wij samen kunnen doen om haar en hen hierbij zo goed mogelijk bij te staan. Dit onder het motto dat er maar één ding absoluut zeker is: ze waren tien in 2015.

Ik
was

2015

2

**HEEFT MIJN
KIND NOG EEN
TOEKOMST?**

We hebben geen glazen bol. Of toch, we hebben er eentje op de kast staan, maar het ding wil maar niet werken. Het is echter niet zo moeilijk om grote tendensen te zien. Denk dan bijvoorbeeld aan technologisering, bevolkingstoename, enzovoort. Maar toch is dat niet genoeg om onze toekomst echt te voorspellen. Waarom is toekomst voorspellen zo moeilijk?

1 | ZWARTE ZWANEN

Nassim Nicholas Taleb beschreef hoe er in de geschiedenis *black swans*, zwarte zwanen, voorkomen. Grote gebeurtenissen die niet voorspeld werden of zelfs maar konden worden voorspeld. Toch hebben die een enorme, blijvende impact op de wereldgeschiedenis. Achteraf vragen we ons dan af hoe we zo stom konden zijn dat we het niet hadden gezien en lijken die onverwachte gebeurtenissen wel opeens voorspelbaar. Er zijn altijd wel doemdenkers die het einde der tijden voorspellen, of het instorten van de economie, maar hoe kun je nu weten wie van die doemdenkers gelijk heeft? Het is pas achteraf dat zo iemand dan een genie genoemd wordt.

9/11 is zo'n voorbeeld van een zwarte zwaan, de val van de Lehman Brothers bank wellicht ook. Ondanks het feit dat er altijd wel mensen

te vinden zijn die dit voorspeld hadden en wilden voorkomen, bleken ze onvermijdelijk. Achteraf is het makkelijk stellen dat een betere samenwerking tussen de inlichtingendiensten 9/11 had kunnen verhinderen.

Eigen aan *black swans* is dat de goegemeente ze niet zagen aankomen, laat staan dat wij dat kunnen in dit boek. Misschien hebben bijvoorbeeld de transhumanisten wel gelijk. Dat zijn onderzoekers en denkers die het menselijk lichaam willen upgraden om zo onder andere veroudering tegen te houden. Oud worden is in hun ogen een dodelijke ziekte die misschien te genezen valt. Misschien staan we dan wel niet dicht bij het eeuwige leven, maar leven we binnenkort nog een pak langer dan vandaag. Het is niet onmogelijk, als je kijkt hoe onze levensverwachting in een relatief korte tijd is toegenomen. In een gesprek over transhumanisme dat enkele van onze studenten in voorjaar 2015 begeleidde, met leerlingen van zeventien jaar, kregen we een interessante reactie op deze gedachte: betekent dat dan dat je eeuwen bij elkaar moet blijven?

HOOGBEJAARD IN 2065

Voorlopig gaan we er toch maar vanuit dat de kans reëel is dat de auteurs van dit boek in 2065 hoogbejaard zijn, of er niet meer zullen zijn. Maar dat was onze vraag niet. Zal de wereld er nog wel zijn? Hoe zal de wereld eruitzien voor onze kinderen? Hebben onze kinderen nog wel een toekomst?

Zelfs als je een optimist bent, zul je toch wellicht negatief antwoorden op deze vraag. Er zijn de gevechten en gruwelijke martelingen in het Midden-Oosten. Honderd jaar na de start van de Eerste Wereldoorlog is er opeens terug oorlog in Europa. Het conflict in Oekraïne maakt dat er doden vallen, zeer dicht bij huis.

Ondertussen lijken de Russische Beer en de Amerikaanse Cowboy terug in een koude oorlog verwikkeld die bij momenten behoorlijk heet wordt. Er zijn ziektes die we niet onder controle krijgen, en dan hebben we het nog niet eens gehad over het milieu ... Het zijn allemaal redenen om te denken dat het slecht gaat met onze kleine, blauwe stip in de onmetelijke ruimte. Het kan ervoor zorgen dat we er niet zo zeker van zijn of onze kinderen nog wel een toekomst hebben. Om die vraag te beantwoorden moeten we echter iets doen wat nog moeilijker is dan de toekomst voorspellen: naar het heden kijken.

2 | EEN MOEILIJKE OPDRACHT: HET HEDEN HELDER ZIEN

Leven we in uitzonderlijke tijden? Als je deze vraag met 'ja' beantwoordt, hoeft je niet ver te zoeken naar goede redenen. Nog nooit waren we met zoveel mensen op onze werelddbol en tegelijk hebben naar verhouding zelden zo weinig mensen armoede gekend. Nog nooit woonden er zoveel mensen in de stad als vandaag. Ons DNA wordt stelselmatig verder ontrafeld. Nog nooit keken er zoveel mensen naar een gek Gangnam-Style-dansje van een Koreaan die Psy heet. Het valt ons op dat de redenen waarom we uitzonderlijke tijden zouden beleven zowel positief als negatief ingevuld kunnen worden.

Het idee dat we in uitzonderlijke tijden leven (zowel positief als negatief), wordt ook 'chronocentrisme' genoemd. Dit is het centraal stellen of als uitzonderlijk beschouwen van de eigen tijd. Maar leven we wel in een tijd zonder weerga? Er zijn evenveel argumenten voor als tegen deze opvatting. De droom om mensen naar Mars te laten gaan, wordt nu misschien wel iets concreter, maar een man op de maan zetten zoals